

RAPORT DE MONITORIZARE

*Implementarea Hotărârii Guvernului
Nr. 70/2018 pentru aprobarea
Regulamentului cu privire la
organizarea programelor de formare
profesională tehnică prin învățământ
dual din perspectiva asigurării
accesului tinerilor cu dizabilități la
programele de formare*

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Agenția Elvejiană pentru Dezvoltare și Cooperare
Швейцарское управление по развитию и сотрудничеству

Sweden
Sverige

RAPORT DE MONITORIZARE

Implementarea Hotărîrii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare

Chișinău, 2022

CUPRINS

<i>Acronime</i>	3
<i>Lista tabelelor și figurilor</i>	4
<i>Introducere</i>	5
1. CADRUL METODOLOGIC AL MONITORIZĂRII PRIVIND IMPLEMENTAREA HOTĂRĂRII GUVERNULUI Nr. 70/2018 DIN PERSPECTIVA ASIGURĂRII ACCESULUI TINERILOR CU DIZABILITĂȚI LA PROGRAMELE DE FORMARE	6
1.1 Context	6
1.2 Scopul și obiectivele monitorizării.....	7
1.3 Grupul-țintă.....	8
1.4 Etapele procesului de monitorizare	8
1.5 Metode și tehnici aplicate în procesul de monitorizare	8
2. CADRUL DE ANALIZĂ A GRADULUI DE IMPLEMENTARE A ACȚIUNILOR MONITORIZATE	10
2.1 Analiza situației privind asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual	10
2.2 Opinii și atitudini ale elevilor, părinților și cadrelor didactice privind accesul la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual.....	17
<i>Concluzii</i>	20
<i>Recomandări</i>	22
<i>Bibliografie</i>	23
ANEXE	24

Acronime

MECC – Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

AOPD – Alianța Organizațiilor pentru Persoanele cu Dizabilități

AOPAM – Asociația Obștească Parteneriatul Aachen Moldova

ATOFM – Agenția Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă

ÎPT – Învățământul Profesional Tehnic

CES – Cerințe Educaționale Speciale

AE – Agent Economic

II – Interviu individualizat

DFG – Discuție de tip Focus Grup

IP – Instituție Publică

Lista tabelelor și figurilor

Tabelul 1. Metodologia monitorizării

Tabelul 2. Avantajele și dezavantajele programelor de formare profesională prin învățământ dual

Tabelul 3. Opiniile persoanelor intervievate cu privire la incluziunea tinerilor cu dizabilități

Figura 1. Numărul de elevi înmatriculați în instituțiile de învățământ profesional tehnic

Figura 2. Numărul de tineri cu cerințe educaționale speciale încadrați în cele trei instituții de învățământ profesional tehnic

Figura 3. Numărul total al elevilor înmatriculați la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual în ultimii 4 ani

Introducere

În perioada martie – decembrie 2022, Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (în continuare – AOPD) implementează proiectul „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia.

Scopul proiectului rezidă în sporirea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități prin îmbunătățirea mecanismelor de implementare a politicilor de incluziune și a cadrului normativ.

Pentru realizarea scopului trasat AOPD în parteneriat cu Asociația Obștească Parteneriatul Aachen - Moldova (în continuare – AOPAM) realizează monitorizarea implementării Hotărârii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare.

AOPAM este o asociație obștească, misiunea căreia constă în promovarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. AOPAM a fost înregistrată în 2015, are sediul în Baimaclia, rml Cantemir și este membră a AOPD.

AOPD în parteneriat cu AOPAM în cadrul Proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” și-a propus să monitorizeze cum se asigură accesul tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual. Monitorizarea a scos în evidență punctele forte, dar și obstacolele / lacunele privind implementarea Hotărârii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare.

Analiza datelor statistice denotă faptul că statisticele nu reflectă numărul tinerilor cu dizabilități înmatriculați la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual. De asemenea, constatăm că până în prezent, în Republica Moldova nu există cercetări care să evalueze în profunzime accesul tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual.

Prezentul Raport de monitorizare include parțial rezultatele privind implementarea Hotărârii Guvernului nr.70/2018 din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare. Raportul include analiza situației privind accesul elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual.

1. CADRUL METODOLOGIC AL MONITORIZĂRII PRIVIND IMPLEMENTAREA HOTĂRÂRII GUVERNULUI Nr. 70/2018 DIN PERSPECTIVA ASIGURĂRII ACCESULUI TINERILOR CU DIZABILITĂȚI LA PROGRAMELE DE FORMARE

1.1 Context

Învățământul dual este o formă alternativă în cadrul sistemului de învățământ profesional tehnic și se organizează prin acordarea instruirii teoretice și a celei practice în cadrul instituției de învățământ profesional tehnic și al agentului economic, cu utilizarea mijloacelor acestuia, în vederea obținerii de cunoștințe, deprinderi și competențe pentru calificări profesionale de nivel 3 ISCED, 4 ISCED și 5 ISCED, conform Cadrului Național al Calificărilor din Republica Moldova¹. Elemente ale învățământului dual au fost pilotate în Republica Moldova începând cu anul 2014.

În corespundere cu cadrul normativ, învățământul dual are următoarele caracteristici specifice:

- a) Este organizat la inițiativa agenților economici interesați, în calitate de potențiali angajatori sau a instituției de învățământ profesional tehnic;
- b) Asigură instruirea practică, sub răspunderea agentului economic, în condiții reale de muncă, cu achitarea lunară a salariului de ucenicie;
- c) Asigură participarea agentului economic la procesul de evaluare și certificare a competențelor ucenicului.

Responsabilitățile de instruire și formare sunt partajate între cei doi parteneri duali – companie (locul de muncă și instruire practică) și școala profesională. Doar aprox. 30% din durata normativă a programului de instruire se desfășoară în instituția de învățământ, iar celelalte, aprox. 70%, în cadrul agentului economic, astfel accentul fiind pus pe instruirea practică, în condiții similare celor reale de muncă.

Învățământul dual este centrat atât pe necesitățile elevilor, cât și a angajatorilor. Acesta își propune să ofere șanse egale tuturor tinerilor de a îmbrățișa o profesie care să le aducă beneficii și satisfacție pe termen lung, indiferent de proveniența socială, iar angajatorilor le oferă acces la forță de muncă bine calificată, conform cerințelor. Cele mai importante avantaje ale sistemului de învățământ dual se referă la următoarele:

- Certificat recunoscut la nivel național;
- Orientare practică;
- Salariu de ucenicie achitat de agentul economic, care constituie nu mai puțin de 2/3 din cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real; Calificare și experiență de muncă;
- Oportunități de angajare și avansare în carieră.

În anul de studii 2022/23 numărul instituțiilor de învățământ profesional tehnic a constituit 90 de unități, comparativ cu anul de studii precedent, fiind în descreștere cu o instituție. Astfel, rețeaua instituțiilor de

¹ Hotărîrea Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual. În: Monitorul Oficial, 26.01.2018, Nr. 27-32/80. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=102101&lang=ro

învățământ profesional tehnic este alcătuită din 13 centre de excelență (inclusiv 1 instituție privată), 36 de colegii (inclusiv 6 instituții private) și 41 de școli profesionale (cu 1 instituție mai puțin față de anul de studii precedent). La începutul anului de studii 2022/23, numărul de elevi în învățământul profesional tehnic a constituit 46,0 mii de persoane (cu 67 de elevi mai puțini comparativ cu anul de studii precedent), inclusiv 12,8 mii de persoane – în centre de excelență, 20,0 mii de persoane – în colegii și 13,2 mii de persoane – în școli profesionale. Activitatea educațională și de instruire din învățământul profesional tehnic este asigurată de 3,8 mii de cadre didactice².

Distribuția pe programe de studii arată că practic în proporție egală elevii urmau instruirea în meserii conexe cu durata de studii de 3 ani și într-o meserie cu durata de 2 ani (46,0% și, respectiv, 45,8%), **învățământul dual cu durata de 1-2 ani urmau 7,7%**, iar 0,5% – o meserie cu durata de 1 an.

Conform datelor BNS, la începutul anului de studii 2022/23 învățământul profesional tehnic secundar cuprindea 14,4 mii de elevi, în scădere cu 4,4% față de anul precedent. Distribuția pe programe de studii arată că, practic, în proporție egală elevii urmau instruirea în meserii conexe cu durata de studii de 3 ani și într-o meserie cu durata de 2 ani (46,4% și, respectiv, 44,2%), **învățământul dual cu durata de 1-2 ani urmau 9,1%, iar 0,3% – o meserie cu durata de 1 an.** În perioada anului de studiu 2020/21 la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual (1-2 ani) erau înmatriculați 1228 elevi, iar în anul de studii 2021/22 s-a înregistrat o descreștere cu cca 6% (1158 elevi)

Datele prezentate de BNS nu reflectă însă numărul tinerilor cu dizabilități înmatriculați la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual. Totodată, constatăm că până în prezent, în Republica Moldova nu există cercetări care să evalueze în profunzime accesul tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual.

În acest context, AOPD în parteneriat cu AOPAM și-a propus să monitorizeze cum se asigură accesul tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual. Această activitate va asigura identificarea punctelor forte, dar și a obstacolelor / lacunelor, ceea ce va contribui la îmbunătățirea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual și va spori incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

1.2 Scopul și obiectivele monitorizării

Studiul are ca **scop**: monitorizarea gradului de implementare a Hotărârii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului la programele de formare a tinerilor cu dizabilități.

Pentru realizarea acestui scop au fost stabilite următoarele obiective:

- 1) Evaluarea situației privind asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual;
- 2) Monitorizarea implementării HG nr.70/2018 în trei instituții cu programe de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități.

² BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2022/23. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-invatamant-profesional-tehnic-in-anul-de-9454_60163.html

1.3 Grupul-țintă

Studiul include trei instituții care au dezvoltat programe de formare profesională tehnică prin învățământ dual:

- 1) IP Școala Profesională Nr.1 Cahul;
- 2) IP Școala Profesională Nr.2 Cahul;
- 3) IP Școala Profesională Leova.

Grupurile-țintă includ: personalul administrativ al instituțiilor, cadrele didactice, personalul de suport, elevii cu CES, inclusiv cu dizabilități, încadrați în învățământul profesional tehnic și părinții acestora; reprezentanții Agenției Teritoriale pentru Ocuparea Forței de Muncă din r-urile Cahul și Leova.

1.4 Etapele procesului de monitorizare

Monitorizarea implementării Hotărârii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual prevede parcurgerea următoarele etape:

1. Analiza politicilor, cadrului normativ și a studiilor realizate în domeniu;
2. Elaborarea, consultarea și validarea metodologiei de monitorizare;
3. Colectarea datelor în teren privind incluziunea educațională a elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități prin:
 - Evaluarea accesibilității instituției;
 - Realizarea discuțiilor de tip focus grup cu cadrele didactice din cadrul instituției;
 - Realizarea interviurilor cu maiștri din instituție;
 - Realizarea interviurilor cu elevii / absolvenții cu CES ai instituției de ÎPT;
 - Realizarea interviurilor cu părinții elevilor / absolvenților cu CES ai instituției de ÎPT;
 - Realizarea interviurilor cu reprezentanții ATOFM din Leova și Cahul.
4. Analiza datelor și elaborarea raportului de monitorizare;
5. Prezentarea rezultatelor monitorizării în cadrul unui eveniment public.

Metodologia și raportul de monitorizare au fost elaborate cu suportul mentorului din cadrul AOPD. AOPAM a participat la 9 ședințe de mentorat, în cadrul cărora a beneficiat de suport metodologic și ghidare privind realizarea raportului de monitorizare.

1.5 Metode și tehnici aplicate în procesul de monitorizare

Principalele metode și tehnici de cercetare utilizate în cadrul procesului de monitorizare sunt:

1. **Analiza documentară** – a fost analizată HG nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual, alte acte normative, studii și cercetări;
2. **Fișa de colectare a datelor** (Anexa 1) – acest instrument a fost aplicat în 3 instituții și include indicatori cantitativi cu privire la numărul elevilor cu CES încadrați în instituții cu programe de formare profesională tehnică prin învățământ dual în ultimii patru ani;
3. **Focus grupuri** (Anexa 2) – au fost realizate 3 focus grupuri cu participarea a 32 cadre didactice din cele trei școli profesionale în scop de analiză și de elaborare a

recomandărilor privind incluziunea educațională a tinerilor cu dizabilități în învățământul profesional tehnic;

4. **Interviul individual semistrukturat** cu elevii cu cerințe educaționale speciale din instituțiile de învățământ profesional tehnic (Anexa 3) a fost realizat în baza ghidului de interviu și reflectă atitudinea și percepția elevilor față de incluziunea elevilor cu CES în programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual. În acest scop, au fost realizate 3 interviuri cu elevii cu CES;
5. **Interviul individual semistrukturat** cu părintele unui elev cu CES (Anexa 4) s-a realizat în baza ghidului de interviu, acesta reflectă gradul de satisfacție a părinților privind incluziunea elevilor cu CES în programe de formare profesională tehnică prin învățământ dual.
6. **Interviuri individuale semistrukturate** cu reprezentanții AOFM Cahul și Leova (Anexa 5) – orientate spre analiza parteneriatelor dezvoltate dintre instituțiile de ÎPT și AOFM, potențialii angajatori; numărul persoanelor (elevi cu CES absolvenți) angajați în baza acordurilor de colaborare încheiate între instituțiile de ÎPT și ATOFM, potențialii angajatori.
7. **Chestionarul de evaluare a accesibilității** (Anexa 6) - instrumentul a fost aplicat de către evaluator în cele trei instituții și prevede colectarea unor date/ măsurări concrete în rezultatul cărora pot fi atribuite una din cele trei categorii: instituție accesibilă, parțial accesibilă, neaccesibilă.

Tabelul 1. Metodologia monitorizării

Nr. ord	Denumirea instituției	Grupul-țintă	Metode și tehnici aplicate
1.	IP Școala Profesională Nr.1 Cahul	Director (1 Fișă de colectare a datelor) Cadre didactice (1 focus grup/11 CD) Elev cu CES (1 interviu semistrukturat) Părinte elev cu CES (1 interviu) Agent economic (1 interviu) Total: 15 participanți	Fișa de colectare a datelor Chestionar de evaluare a accesibilității Discuții de tip focus grup Interviuri individuale semistrukturate
2.	IP Școala Profesională Nr.2 Cahul	Director (1 Fișă de colectare a datelor) Cadre didactice (1 focus grup/11 CD) Elev cu CES (1 interviu semistrukturat) Părinte elev cu CES (1 interviu) Reprezentant ATOFM (1 interviu) Total: 15 participanți	Fișa de colectare a datelor Chestionar de evaluare a accesibilității Discuții de tip focus grup Interviuri individuale semistrukturate
3.	IP Școala Profesională Leova	Director (1 Fișă de colectare a datelor) Cadre didactice (1 focus grup/10 CD) Elev cu CES (1 interviu semistrukturat) Părinte elev cu CES (1 interviu) Reprezentant ATOFM (1 interviu) Total: 14 participanți	Fișa de colectare a datelor Chestionar de evaluare a accesibilității Discuții de tip focus grup Interviuri individuale semistrukturate

2. CADRUL DE ANALIZĂ A GRADULUI DE IMPLEMENTARE A ACȚIUNILOR MONITORIZATE

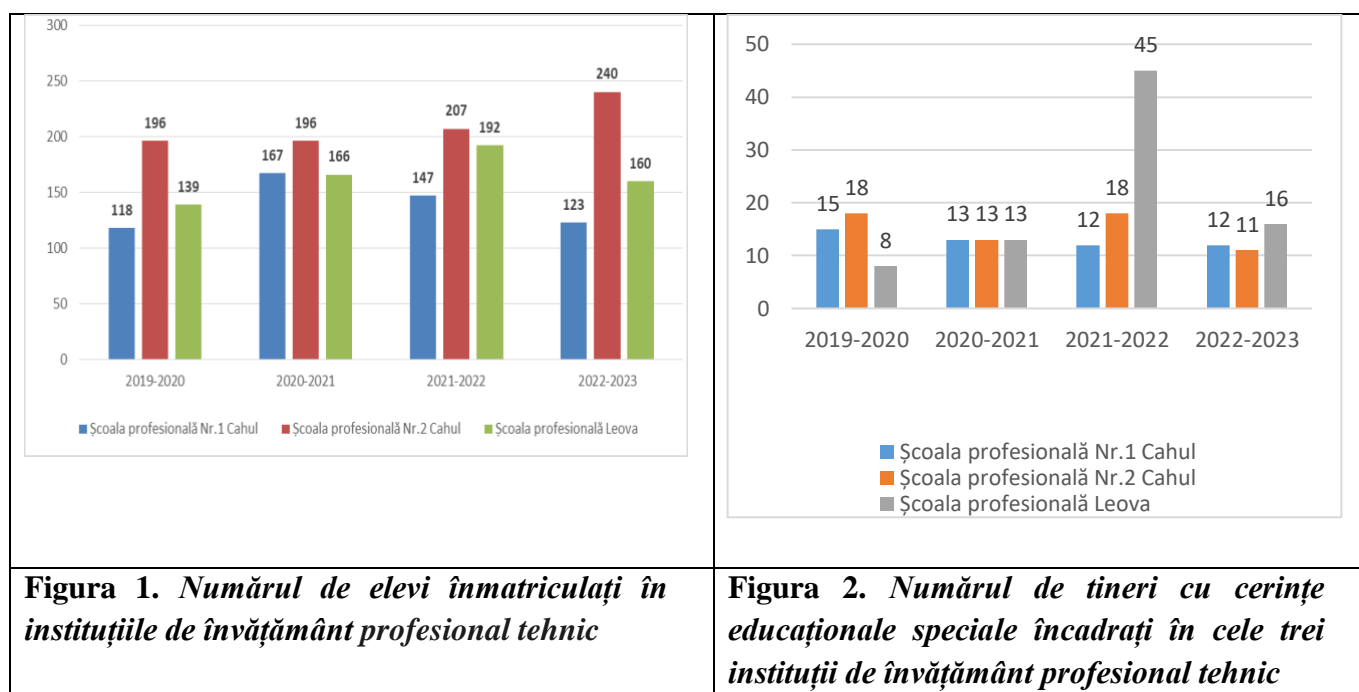
2.1 Analiza situației privind asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual

Sintagma „învățământul dual” este utilizată pe scară largă, referindu-se la faptul că predarea și învățarea se caracterizează prin dualitatea spațiilor de învățare oferite de școlile profesionale și agenții economici, care împărtășesc responsabilitatea de a asigura formarea teoretică și cea practică.

Codul Educației al Republicii Moldova, art.3 stabilește că „învățământul dual reprezintă învățământul în cadrul căruia instruirea teoretică se realizează în instituția de învățământ, iar cea practică - la întreprindere”.

Legea nr.110/2022 cu privire la învățământul dual, art.5 stabilește asigurarea condițiilor egale de acces în învățământul dual, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, **dizabilitate**, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau orice alt criteriu similar.

Analizând situația în cele 3 instituții, s-a constatat că cei mai mulți elevi sunt înmatriculați în școala profesională Nr.2 Cahul (240 elevi), urmată de școala profesională din Leova (160 elevi) și școala profesională Nr.1 Cahul (123 elevi) - a se vedea Fig. 1 și 2.

Monitorizarea atestă că la Școala Profesională Nr.2 din or.Cahul numărul elevilor înmatriculați este în creștere, în anul de studii 2020 – 2021 erau 196 elevi, în anul de studii 2021 – 2022 – 207 elevi, iar în anul de studii 2022 – 2023 – 240 elevi. La Școala profesională Nr.1 din or.Cahul numărul elevilor este în descreștere, în anul 2020 – 2021 erau 167 elevi, în anul 2021 – 2022 – 147 elevi, iar în anul 2022 – 2023 –

123 elevi. În școala profesională Leova numărul elevilor, de asemenea este în descreștere, dacă în anul de studii 2021-2022 erau înmatriculați 192 elevi, în anul de studii 2022-2023 au fost înmatriculați 160 elevi.

Analiza datelor colectate a scos în evidență că în cele 3 școli profesionale au fost înmatriculați tineri cu CES. Cei mai mulți elevi cu CES au fost înmatriculați la școala profesională din or. Leova (2021 – 2022) – 45 tineri cu CES, iar în anul de studii 2022 – 2023 se observă o scădere a numărului de elevi cu CES – 16 tineri.

Comparativ cu anul de studii 2021-2022, numărul elevilor cu CES înmatriculați în anul 2022-2023 a scăzut și în Școala Profesională Nr.2 Cahul (de la 18 elevi cu CES în anul 2021 – 2022 la 11 elevi cu CES în anul curent de studii).

În școala profesională Nr.1 din or.Cahul în ultimii doi ani numărul elevilor cu CES a rămas constant (12 elevi).

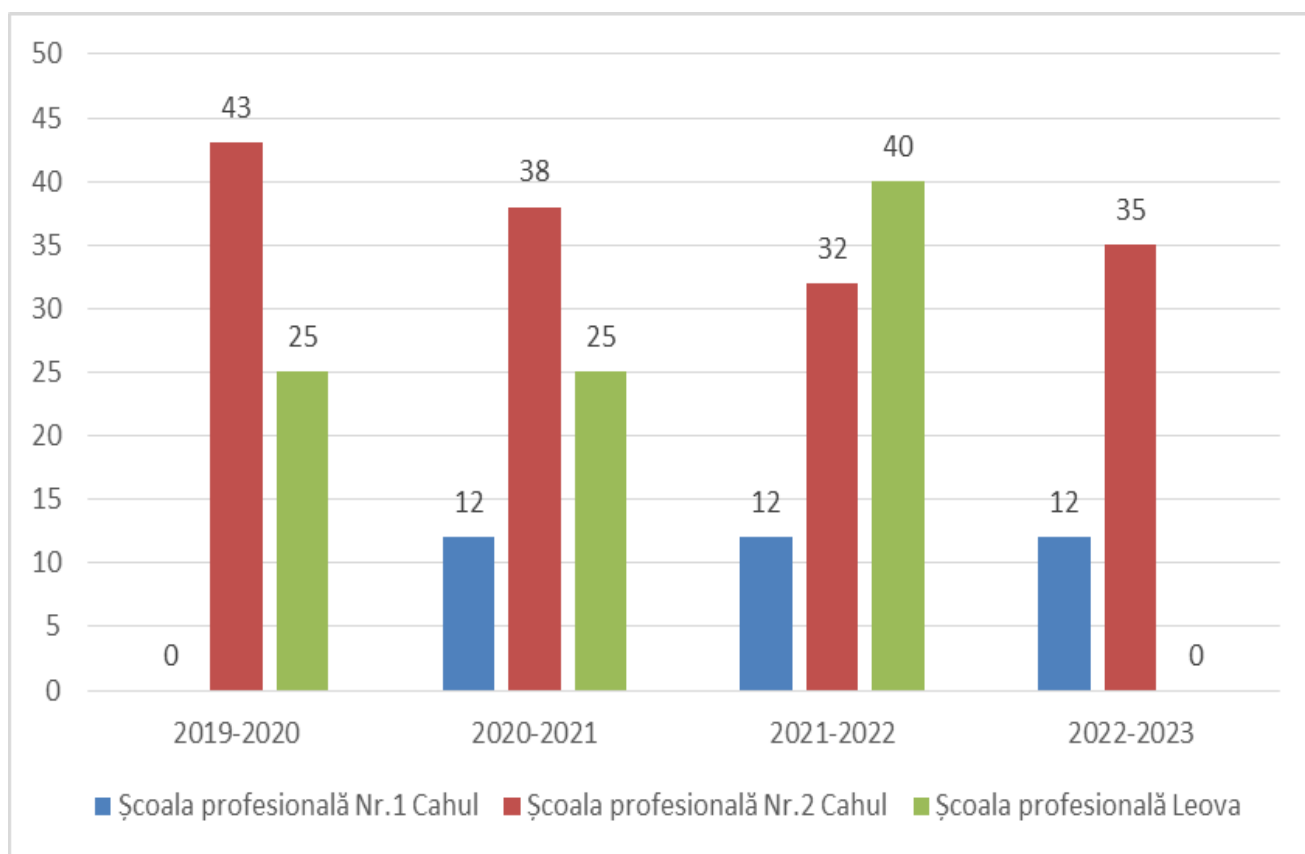

Figura 3. Numărul total al elevilor înmatriculați la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual în ultimii 4 ani

La programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual în cele 3 instituții se atestă că în ultimii ani au fost înmatriculați 274 elevi.

Cei mai mulți elevi înmatriculați la programele de formare prin învățământ dual în perioada anilor 2019 – 2022 sunt în:

- 1) Școala Profesională Nr.2 Cahul – 148;
- 2) Școala Profesională Leova – 90;
- 3) Școala Profesională Nr.1 Cahul – 36 elevi.

În cazul celor două instituții din or.Cahul (Școala Profesională Nr.1 și Școala Profesională Nr.2) au fost aprobate acorduri de cooperare cu agentul economic Draexlmaier Moldova.

Școala Profesională Nr.1 Cahul a încheiat acordul de cooperare cu agentul economic Draexlmaier Moldova la specialitatea operator în depozitele mecanizate și semiautomatizate.

Școala Profesională Nr.2 Cahul acordul de cooperare a fost aprobat cu agentul economic Draexlmaier Moldova la două specialități: 1) Electromecanic la instalarea și întreținerea utilajului industrial; 2) Operator la mașini unelte semiautomate și automate.

Școala Profesională Leova a încheiat acordul de cooperare cu penitenciarul din orașul Leova la specialitatea plăcător cu plăci.

În rezultatul analizei datelor colectate s-a constatat că în anul de studii 2020 – 2021 a fost doar un elev cu dizabilități înmatriculat la programul de formare profesională tehnică prin învățământ dual la Școala Profesională Nr. 1, or.Cahul.

Analiza datelor colectate de la agentul economic Draexlmaier Automotive S.R.L. atestă că în ultimii 4 ani a beneficiat de contract de ucenicie doar o persoană cu dizabilități, însă care nu a reușit să se integreze.

”În perioada anului 2020 – 2021 a fost înmatriculată la noi în instituție o elevă cu dizabilități, era „surdo-mută”. În acea perioadă țara noastră era bătută de virusul COVID-19 și toți eram obligați să purtăm mască. Nouă ne era foarte greu să ne descurcăm. Ne-am adresat la Asociația Surzilor din Republica Moldova, care ne-au ajutat cu măști speciale pentru toți profesorii cu care eleva cu dizabilități avea ore. Asociația Surzilor ne-a oferit măști speciale, noi cadrele didactice ne străduiam să vorbim cu ea rar, ca ea să reușească să citească de pe buzele noastre. Când dictam la ore, repetam de mai multe ori clar și răspicat ca să fiu înțeleasă de ea, când nu reușea, o colegă o ajuta și scria pentru ea și apoi ea transcria cu mâna ei în caiet. Era o fetiță foarte ordonată, caietele erau foarte ordonate, avea scris îngrijit. O elevă foarte frumoasă, responsabilă, dar îi era foarte greu în instituția noastră. Cred că la școala specială vorbeau altfel cu ea, îi era greu să îndeplinească sarcinile care erau la fabrică, era complicat să înțeleagă terminologia de specialitate, îi era greu să însușească meseria de operator în depozitele mecanizate și automatizate. Ea a vrut o dată să se exmatriculeze de la fabrică, ea chiar s-a concediat, am avut discuții cu ea și am rugat-o să rămână, dar nu a dorit.

Ministerul Educației și Cercetării au monitorizat cazul, au încercat să sprijine tânăra ca să își continue studiile, respectiv la fabrică au reangajat-o, au depus efort, dar ea totuși n-a reușit să se integreze.

Maistrul în producție de la întreprinderea DRAEXELMAIER, de asemenea, au avut discuții cu tânăra, dar ea oricum nu a dorit să continue. Problema tinerei era că, ea nu se simțea bine în anturajul nostru, parcă se simțea abandonată...

O lună de zile a încercat să se integreze la fabrică, dar oricum nu i-a reușit, n-a mai dorit. Pe 23.10.2020 tânăra a fost exmatriculată din propria dorință.

Am discutat și eu ca dirigintă, psihologul la fel s-a implicat foarte mult, ea avea și mentor (ajutor) de la școala surzilor din Cahul, care tot s-a implicat, dar toate eforturile noastre din păcate nu au avut succes.

Ea s-a integrat în Chișinău la o altă fabrică, dar nu cunosc unde precis, dar tot ceva cu cablajele și a zis că acolo se simte mai bine, are mai mulți prieteni. A zis că ajută la traducere alți colegi fiindcă aude mai bine, și-a făcut prieteni noi, aici ea se simțea nu în apele ei....”

[10_DFG_ȘP1_CD]

În cadrul companiei Draexlmaier Automotive S.R.L. elevii beneficiază de formare practică, care este completată de instruirea teoretică în cadrul școlii profesionale. Monitorizarea a scos în evidență că doar elevii tipici se înscriu la specialitățile din cadrul programelor de învățământ dual, deoarece elevii obligatoriu sunt examinați de o comisie medicală pentru a fi înscriși la studii și ulterior angajați. Compania încadrează elevii în baza examinării de către comisia medicală, care eliberează un certificat ce atestă starea de sănătate.

Școlile profesionale cu programe de formare profesională tehnică prin învățământ dual sunt o bună oportunitate pentru tineri de a obține studii profesionale și de a se angaja după 2 ani, continuând ulterior studiile la colegii, universități. Colaborarea cu compania Draexlmaier Automotive S.R.L. oferă tinerilor din regiune o șansă bună de a studia și de a lucra concomitent, la companie, obținând toate beneficiile oferite angajaților, cum ar fi transport gratuit din regiune, carduri de prânz, salariu conform legislației naționale, condiții pentru studii, angajare și promovare internă în continuare la companie, întrucât incluziunea absolvenților este mai ușoară după studii realizate direct la fabrici.

În cadrul companiei Draexlmaier Automotive S.R.L. nu sunt elevi cu dizabilități care să fie incluși în programele de ucenicie sau care să fi obținut un certificat/ calificare.

Agentul economic intervievat a afirmat că *“incluziunea elevilor cu dizabilități în școlile tehnice de formare profesională prin învățământul dual este o practică pozitivă, deoarece creează o atmosferă de egalitate, oferă oportunități de studiu și angajare și face posibilă incluziunea diferitor persoane cu nevoi speciale în câmpul muncii”*. [AE] La întrebarea *„Dacă ne referim la elevii cu dizabilități, cum credeți cât de bine se simt ei în instituția Dvs.? persoana intervievată a menționat că „momentan nu avem ucenici cu nevoi speciale încadrat în compania Draexlmaier Automotive S.R.L. Elevii trebuie să demonstreze că au conduită și atitudinile fundamentale necesare la locul de muncă. Elevii cu dizabilități au cele mai mici șanse de a găsi un stagiu de ucenicie. Draexlmaier Automotive S.R.L. a încheiat Acord cu Școala Profesională Nr.1 și cu Școala Profesională Nr.2, care nu pot oferi elevilor cu dizabilități o gamă amplă de competențe pentru a putea pregăti elevii cu dizabilități pentru o calificare, fiindcă nu dispun de resurse tehnice adaptate și resurse umane instruite, ceea ce constituie o provocare.”* [AE]

La întrebarea *„De ce Dvs. ca agent economic ați ales să colaborați cu Școala profesională tehnică prin învățământ dual?”* reprezentantul companiei care a fost intervievat a menționat:

„În calitate de partener al regiunilor, oriunde se află Grupul DRÄXLMAIER, acesta deschide perspective de viitor tinerilor și oferă oportunități de dezvoltare în țara lor de origine. Compania

consideră o educație modernă, orientată spre cerințele pieței muncii, o bună investiție în viitorul unei persoane și al unei țări. Din acest motiv, Grupul DRĂXLMAIER și-a asumat rolul de lider în implementarea la nivel internațional a modelului de succes al învățământului dual. DRĂXLMAIER Moldova este inițiatorul programului de învățământ dual în țara noastră, a început implementarea în 2014 la Bălți și s-a extins în 2018 la Cahul. Peste 400 de tineri au studiat și au fost calificați la cele trei specialități de la începutul implementării”. [AE]

În baza interviului individual realizat cu reprezentantul Grupului DRĂXLMAIER au fost determinate avantajele și dezavantajele programelor de formare profesională prin învățământ dual.

Tabelul 2. Avantajele și dezavantajele programelor de formare profesională prin învățământ dual

Avantaje	Dezavantaje
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Școlile profesionale sunt partenerii DRĂXLMAIER în implementarea învățământului dual din 2014 în Bălți și din 2018 în Cahul. Acestea asigură calificarea de nivelul 3; ✓ Ucenicii se pot înscrie la aceste studii imediat după absolvirea studiilor generale gimnaziale; Studiile pentru învățământul dual se realizează atât în cadrul școlilor profesionale, parteneri în implementarea învățământului dual, cât și la sediul companiei; ✓ Toți ucenicii din învățământul dual beneficiază de o bursă lunară, sunt angajați la companie în timpul studiilor și au posibilitatea să rămână la companie imediat după absolvirea specialității, astfel acest program este o bună oportunitate pentru toți tinerii să obțină experiență și abilități necesare în timpul studiilor și să fie angajați, cu oportunități de dezvoltare profesională ulterioară. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tinerii care se înscriu la specialitățile de învățământ dual ale companiei noastre trebuie să fie examinați de comisia medicală pentru a fi înscriși la studii și ulterior angajați. Compania încadrează elevii în baza examinării de către comisia medicală, care eliberează un certificat ce atestă starea de sănătate a acestuia. ✓ În programele de formare profesională prin învățământ dual nu sunt încadrați ucenici cu dizabilități.

În viziunea cadrelor didactice, incluziunea elevilor cu dizabilități în școlile profesionale tehnice prin învățământ dual este o practică pozitivă, deoarece creează o atmosferă de egalitate, oferă oportunități de studii și angajare și face posibilă incluziunea persoanelor cu cerințe educaționale speciale în câmpul muncii:

„Cred că este o practică foarte bună doar dacă este un agent economic puternic și are toate resursele pentru a integra tinerii cu dizabilități. Din păcate, noi nu avem o bază solidă, 70 % depinde de agentul economic cu care avem semnat acordul de cooperare. Dacă întreprinderea are toate cele necesare,

atunci este o practică de succes. DRĂXLMAIER este o practică bună în cadrul învățământului dual, dar din păcate nu au fost angajați elevi cu dizabilități și nici ca ucenici nu au fost selectați. Învățământul dual este foarte binevenit fiindcă elevii sunt pregătiți și după studii sunt invitați de agent la lucru”. [7_DFG_ȘP2_CD]

„Este o practică bună, fiindcă elevul își formează deprinderi practice în activitatea sa zi de zi, elevul participă la procesul tehnologic real.” [2_DFG_ȘPL_CD]

Cadrele didactice participante la interviuri au răspuns prompt că incluziunea elevilor cu dizabilități în cadrul acestui program este binevenită, că toți tinerii cu dizabilități se pot încadra în învățământul dual, însă este necesar de operat modificările și ajustările adecvate pentru a permite persoanelor cu dizabilități să fie încadrate în acest proces.

În acest program elevii își formează deprinderi practice în domeniul tehnologiilor moderne reale. S-a constatat că instituțiile profesionale asigură formarea unor deprinderi minime pentru a se putea integra în instituție, ca să socializeze cu semenii etc.

Personalul din cadrul școlilor profesionale tehnice este deschis spre colaborare, găsesc timpul potrivit pentru a stabili contactul cu persoanele cu dizabilități în cadrul diferitor întâlniri/ seminare de informare pentru elevii cu CES.

În cadrul interviurilor și focus grupurilor au fost reflectate opiniile reprezentanților subdiviziunilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă din raionul Leova și raionul Cahul, cât și a cadrelor didactice din cadrul celor 3 școli profesionale privind accesul tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual. În **Tabelul 3** sunt reflectate opiniile persoanelor intervievate, care stabilesc atitudinile, punctele forte și cele slabe privind incluziunea tinerilor cu dizabilități.

Tabelul 3. Opiniile persoanelor intervievate cu privire la incluziunea tinerilor cu dizabilități

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> ✓ „Incluziunea elevilor cu dizabilități în cadrul acestui program este binevenită” [10_DFG_ȘP1_CD] ✓ ”Toți copiii merită să învețe o meserie și integrare în societate” [7_DFG_ȘPL_CD] ✓ ”Tinerii au posibilitatea a se încadra mai ușor în câmpul muncii ” [6_DFG_ȘP1_CD] ✓ ”Tinerii din cadrul învățământului dual se pot încadra nu doar la studii, 	<ul style="list-style-type: none"> ● ”Agenții economici cu care avem colaborare nu doresc să primească elevi cu dizabilități la ucenicie fiindcă ei au la început un test cu elevii și primesc doar acei elevi care trec cu succes testul” [2_DFG_ȘP1_CD] ● ”Trebuie să fie calificări profesionale adaptate pentru copiii cu diferite dizabilități, trebuie să știm cum să lucrăm cu elevii cu CES. Avem nevoie de instruire. Ar fi foarte bine să fie Curriculum adaptat

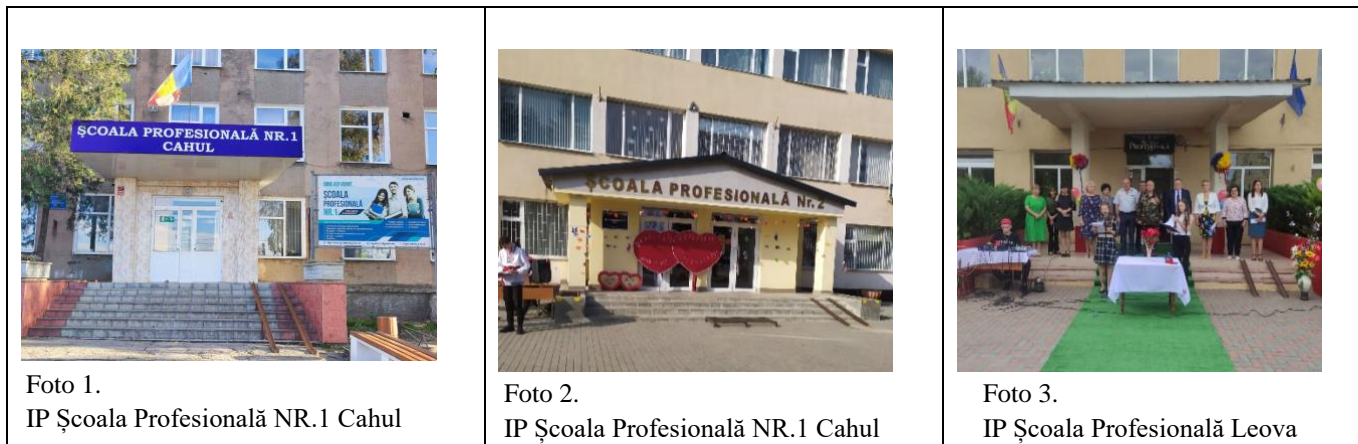
<p><i>dar fac și practică în paralel cu studiile”</i> [2_DFG_ȘPL_CD]</p> <p>✓ <i>”Este o practică bună fiindcă elevul își formează deprinderi practice în activitatea sa cotidiană, elevul aplică în practică cunoștințele, în mod real”</i> [7_DFG_ȘPL_CD]</p> <p>✓ <i>”Incluziunea elevilor cu dizabilități în cadrul ÎPT trebuie să existe, deoarece acesta este un drept, care trebuie respectat”</i> [10_DFG_ȘP1_CD]</p> <p>✓ <i>”Noi ca instituție profesională oferim integrare în colectivul de elevi, socializare cu semenii lui și cu cadrele didactice și formarea unor deprinderi minime pentru a se putea integra”</i> [1_DFG_ȘP1_CD]</p>	<p><i>pentru fiecare meserie, este imposibil de lucrat cu 6 copii cu dizabilități într-o grupă. Trebuie să fie diferențiate categoriile calificărilor și standardul ocupațional.”</i> [7_DFG_ȘPL_CD]</p> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>”Agenții economici nu vor să primească după studii tinerii cu dizabilități, agenții economici nu au utilajele necesare pentru elevii cu dizabilități în special pentru elevii cu dizabilități locomotorii”</i> [2_DFG_ȘPL_CD] ● <i>”Angajatorii sunt foarte sceptici când merge vorba despre angajarea persoanelor cu dizabilități”</i> [4_DFG_ȘP1_CD]
--	---

Un proces educațional de calitate poate fi asigurat doar dacă vom dispune de cadre didactice calificate, dacă va fi asigurată incluziunea educațională și socială a tuturor elevilor, inclusiv și a elevilor cu dizabilități, atât în instituții cât și pe piața muncii, dacă va fi un dialog constructiv între autorii de politici educaționale, instituțiile de învățământ, agenții economici și partenerii de dezvoltare.

În ceea ce privește accesibilitatea la mediul fizic, în cadrul monitorizării a fost aplicat în cele trei instituții supuse monitorizării un chestionar de evaluare a accesibilității și s-a constatat că cele 3 instituții sunt parțial accesibile, după cum urmează:

- 1) ȘP Nr.2 din or.Cahul și ȘP din or. Leova dispun de drumul spre clădire accesibil și elementele de drum sunt accesibile, în cazul ȘP Nr.1 din or.Cahul drumurile spre clădire și elementele de drum sunt inaccesibile și nu pot fi adaptate rezonabil;
- 2) Toate cele trei instituții evaluate nu dispun de pavaj tactil sau marcaj contrastant la intrarea de pe carosabil pe trotuar;
- 3) Trotuarul spre clădire este accesibil la ȘP Nr.2 din or.Cahul și ȘP Leova, în cazul ȘP Nr.1 din or.Cahul acesta nu este accesibil;
- 4) ȘP Nr.2 din or.Cahul dispune de parcare accesibilă și există spațiu pentru amenajarea unui loc de parcare pentru persoanele cu dizabilități, în cadrul ȘP Leova există secțiune unde ar putea fi amenajată o parcare accesibilă;
- 5) În interiorul clădirilor la etaje unde sunt sălile de clasă există trepte, dar nu există ascensor;

- 6) ȘP Nr.2 și ȘP Leova are trepte, dispune de rampă, nu dispune de ascensor și nu poate fi adaptată rezonabil dar, ȘP Nr.2 are trepte, nu dispune de rampă de acces sau ascensor și nu poate fi adaptată rezonabil;
- 7) În cadrul instituțiilor sunt grupuri sanitare, dar acestea nu sunt dotate cu bare de suport sau elemente de orientare vizuală și nu sunt accesibile.

Din perspectiva evaluării accesibilității pentru persoanele cu deficiențe de vedere, s-a constatat lipsa indicatoarelor tactile ceea ce demonstrează că toate cele trei instituții nu sunt accesibile pentru persoanele cu deficiențe de vedere.

În concluzie, evidențiem că asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual este o adevărată provocare pentru toți actorii implicați în acest proces. Constatăm că atât instituția de învățământ, cât și agenții economici nu sunt pregătiți pentru a asigura incluziunea educațională a tinerilor cu dizabilități, fiind identificate un șir de lacune și dificultăți. Totodată, accentuăm că accesul fizic pentru persoanele cu dizabilități în cadrul celor trei instituții monitorizate practic nu este asigurat.

2.2 Opinii și atitudini ale elevilor, părinților și cadrelor didactice privind accesul la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual

Pentru a identifica dificultățile cu care se confruntă tinerii cu dizabilități în procesul de incluziune, au fost realizate interviuri individuale cu 3 elevi cu dizabilități, care studiază în instituțiile de învățământ profesional tehnic.

Elevii cu dizabilități intervievați au menționat că nu sunt ucenici la nici un agent economic și că nu beneficiază de careva servicii de educație incluzivă și nici de bursă în calitate de ucenic.

La întrebarea *”Ai beneficiat/ beneficiezi de careva servicii de educație incluzivă în cadrul instituției de învățământ sau înafara instituției?”*

Elevii au răspuns următoarele:

- ✓ *„În cadrul instituției în care am studiat anterior a lucrat cu mine logopedul, profesorii din școală, știu să scriu, să citesc.”* [1_E_CES_ȘPL]
- ✓ *„Nu beneficiaz.”* [1_E_CES_ȘP1] [1_E_CES_ȘP2]

La întrebarea ”*În calitate de ucenic cu ce agent economic ați semnat contractul de ucenicie?*”

Elevii au scos în evidență următoarele:

- „*Sunt anul I, contractul de ucenicie se semnează în anul II. Dar știu că bucătarii semnează contracte cu restaurantele din orașul Leova, croitorii fac practică la fabrica de croitorie din Leova și fabrica Ionel din Chișinău, mecanicii fac practica la servicii auto din oraș, viticultorii fac practică la fabrica de pe teritoriul școlii, sau în oraș sau la locul de domiciliu.*” [1_E_CES_ȘPL]
- „*Nu sunt ucenic la nici-un agent economic.*” [1_E_CES_ȘP2]
- „*Nu cunosc despre așa ceva.*” [1_E_CES_ȘP1]

În cadrul școlilor profesionale cei trei elevi cu dizabilități intervievați au confirmat că cel mai mare obstacol în cadrul instituției este baia neadaptată și faptul că cadrele didactice nu cunosc cum să lucreze cu elevii cu diferite tipuri de dizabilități.

La întrebarea ”*Care sunt principalele bariere/dificultăți cu care te confrunți în cadrul școlii profesionale?*”

- „*Parcă nu am. Dar dacă am atunci găsesc soluții, părinții mă susțin și mă ajută.*” [1_E_CES_ȘP2]
- „*Eu nu am, dar pentru persoanele în scaun rulant ar fi dificil, fiindcă nu este nici baie adaptată, nici nu se vor putea urca pe scări, nici drumul nu este accesibil*” [1_E_CES_ȘP2]
- „*Ar fi bine să fie cadre didactice instruite cum să vorbească cu persoanele care nu aud, eu văd cum se străduie din răspuțeri cadrele care au ore cu mine, pentru ele este foarte dificil să-mi explice programul.*” [1_E_CES_ȘPL]

Tinerii intervievați au scos în evidență că nu este asigurată accesibilitatea în instituțiile de învățământ, accesul la infrastructură este limitat. În instituții lipsesc serviciile de suport, cum ar fi cadru didactic de sprijin, centrul de resurse, specialiștii nu sunt instruiți cum să lucreze cu elevii care au diferite tipuri de dizabilitate.

Totodată, în cadrul monitorizării au fost determinate unele puncte forte ale colaborării dintre școlile profesionale care au dezvoltat programe de formare profesională tehnică prin învățământ dual și agenții economici, după cum urmează:

- a) oferă beneficii învățării la locul de muncă;
- b) asigură o trecere durabilă de la studii la muncă;
- c) învățarea unei profesii la două locuri: în instituția de învățământ și la locul de muncă, accentul fiind pus pe practică;
- d) elevii-ucenici sunt răsplătiți lunar cu salariu de ucenicie.

Cea mai mare provocare în dezvoltarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual se referă la faptul că agenții economici nu dispun de resurse tehnice și umane calificate, care să asigure incluziunea tinerilor cu dizabilități în câmpul muncii.

Concluzii

Monitorizarea Hotărîrii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare

1. Învățământul dual este o formă de organizare a învățământului profesional tehnic, care oferă șanse tinerilor de a îmbrățișa o profesie, care să le aducă beneficii și satisfacție pe termen lung, iar angajatorilor le oferă acces la forța de muncă calificată, conform cerințelor. Deși programele de formare profesională prin învățământ dual se implementează în Republica Moldova din 2014, se atestă că tinerii cu dizabilități practic nu au acces la aceste programe.
2. În ultimii doi ani de studii numărul elevilor cu CES înmatriculați în instituțiile de învățământ profesional tehnic este în ușoară scădere. În cadrul programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din cele trei instituții pe parcursul a trei ani de studii a fost înmatriculat doar un elev cu dizabilitate (dizabilități de auz), care nu a finalizat studiile, deoarece nu existau condițiile corespunzătoare pentru persoanele cu deficiențe de auz. Actualmente, în cele 3 instituții nu este nici un elev cu dizabilități la formare profesională prin învățământ dual.
3. Monitorizarea atestă că în cele 3 instituții de învățământ profesional tehnic activează psihologi (câte 1 un psiholog în fiecare instituție), însă nu există cadre didactice de sprijin și psihopedagogi, aceasta constituind unul din impedimentele de bază privind incluziunea elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități.
4. Majoritatea cadrelor didactice din cele trei instituții susțin incluziunea educațională a elevilor cu CES, inclusiv cu dizabilități, însă există opinii separate cu privire la incluziunea elevilor cu anumite dizabilități (de exemplu, s-a menționat că elevii cu dizabilități intelectuale nu pot îmbrățișa meseria de șofer);
5. Cele mai importante impedimente privind asigurarea accesului elevilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual sunt: lipsa condițiilor de studii și de realizare a practicii (lipsește rampele de acces, condiții pentru cei cu def. de auz); pregătirea insuficientă a resurselor umane (cadre didactice, maiștri) în domeniul asistenței elevilor cu dizabilități; lipsește cadrul metodologic de lucru cu elevii cu dizabilități înmatriculați în școlile profesionale; lipsesc serviciile de educație incluzivă (cadru didactic de sprijin, centru de resurse pentru educația incluzivă);
6. Accesibilitatea la mediul fizic al instituțiilor de învățământ profesional tehnic poate fi calificată ca parțial accesibile pentru persoanele cu dizabilități;
7. În opinia reprezentantului Draexlmaier, tinerii cu dizabilități au șanse de a fi instruiți și angajați la o companie, însă actualmente nu este încadrat nici un ucenic cu dizabilități în cadrul companiei Draexlmaier Cahul. Tinerii care se înscriu la specialitățile din cadrul programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual ale companiei Draexlmaier sunt examinați de comisia medicală pentru a fi înscriși la studii și ulterior angajați. Compania încadrează în câmpul muncii doar elevii care primesc avizul din partea comisiei medicale.
8. Personalul instituțiilor de învățământ profesional tehnic au afirmat că agenții economici sunt rezilienți la încheierea acordurilor de parteneriat care presupune angajarea/ încadrarea elevilor cu

CES, inclusiv cu dizabilități în cadrul programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual.

9. În opinia părinților elevilor cu dizabilități, învățământul profesional tehnic dual nu este centrat pe necesitățile elevilor cu dizabilități, se constată faptul că nu există servicii de suport care să ghideze și să orienteze profesional tinerii cu dizabilități.
10. Elevii cu dizabilități au accentuat că cadrele didactice din instituții oferă suport, însă nu există cadru didactic de sprijin, care să ofere suport individualizat, în corespundere cu necesitățile elevilor.

Recomandări

În rezultatul monitorizării Hotărîrii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare au fost stabilite recomandări pentru instituțiile de învățământ profesional tehnic, MEC.

Instituțiile de învățământ profesional tehnic

- 1) Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual;
- 2) Dezvoltarea serviciilor de educație incluzivă, prin instituirea unităților de personal (cadru didactic de sprijin, psihopedagog) și crearea centrelor de resurse pentru educația incluzivă în cadrul instituțiilor de învățământ profesional;
- 3) Consolidarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice, personalului din instituțiile de învățământ profesional tehnic în domeniul incluziunii educaționale a tinerilor cu dizabilități.

Ministerul Educației și Cercetării

- 1) Dezvoltarea programelor de formare a cadrelor didactice, personalului și în vederea asigurării incluziunii educaționale a tinerilor cu dizabilități;
- 2) Elaborarea programelor de instruire pentru agenții economici care dezvoltă programe învățământ dual;
- 3) Elaborarea cadrului metodologic cu privire la asigurarea incluziunii elevilor cu dizabilități (în opinia cadrelor didactice este necesar să existe astfel de repere metodologice în corespundere cu tipul de dizabilitate).

Subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă

- 1) Stabilirea parteneriatelor cu instituțiile de învățământ profesional tehnic în vederea incluziunii socio-profesionale a elevilor cu CES inclusiv cu dizabilități;
- 2) Oferirea suportului agenților economici care angajează persoane cu dizabilități;
- 3) Sensibilizarea și informarea agenților economici;
- 4) Accesibilizarea spațiului fizic al ATOFM.

Agenți economici

- 1) Adaptarea rezonabilă la locul de muncă;
- 2) Proiectarea și adaptarea locurilor de muncă astfel încât acestea să devină accesibile persoanelor cu dizabilități;
- 3) Furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;
- 4) Adaptarea spațiului prin acomodarea rezonabilă pentru elevii cu dizabilități.

Bibliografie

Hotărîrea Guvernului Nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual. În: Monitorul Oficial, 26.01.2018, Nr. 27-32/80.

Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=102101&lang=ro

<https://ipt.dual.md/>

OFERTA PROGRAMELOR DUALE Învățământ profesional tehnic secundar

Disponibil la: http://ipt.md/images/Documente/Invatamintul%20Dual/CCI_Oferta-Dual_2021-2022_secundar.pdf BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2021/22

Disponibil la: <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7213>

BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2022/23

Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-invatamant-profesional-tehnic-in-anul-de-9454_60163.html

ANEXE

Anexa 1.

FIȘĂ DE COLECTARE A DATELOR

În cadrul Proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități (AOPD) în parteneriat cu Asociația Obștească Parteneriatul Aachen - Moldova (AOPAM), cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia realizează monitorizarea implementării Hotărârii Guvernului nr.70/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual din perspectiva asigurării accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare. În acest scop solicităm respectuos completarea fișei de colectare a datelor.

Datele colectate vor fi utilizată în scopul elaborării raportului de monitorizare privind asigurarea accesului tinerilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual.

Vă mulțumim mult!

1.Denumirea instituției					
2.Denumirea meseriei/specialității - Învățământ profesional tehnic secundar care face parte din programul dual					
3.Numărul total al elevilor înmatriculați la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual în ultimii 4 ani	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023	
4.Numărul de elevi cu dizabilități înmatriculați la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023	
5.Numărul de elevi cu dizabilități înmatriculați la	Tip de dizabilitate	2019 – 2020	2020 – 2021	2021 – 2022	2022 – 2023

programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual după tipuri de dizabilități	1) Dificultăți/dizabilități de învățare				
	2) Dificultăți/dizabilități intelectuale/dizabilități severe de învățare				
	3) Tulburări (dezordini) de limbaj				
	4) Deficiențe fizice/neuromotorii				
	5) Deficiențe de vâz				

	6) Deficiențe de auz				
	7) Tulburări emoționale (afective) și de comportament				
6.Număr unități (de exemplu 0,5 un.) de personal de suport pentru elevii cu CES angajat în cadrul instituției		2019 - 2020	2020 - 2021	2021 - 2022	2022 - 2023
	Cadru didactic desrijin				
	Psihopedagog				
	Psiholog				
	Altele (specificați)				
7.Numărul elevilor cu dizabilități angajați în baza Acordurilor de colaborare încheiate între instituția de ÎPT și agenți economici	2019	2020	2021	2022	

Ghid de interviu semistrukturat pentru discuția de tip focus grup cu cadrele didactice din ÎPT

Notă introductivă

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (AOPD) în parteneriat cu Asociația Obștească Parteneriatul Aachen - Moldova (AOPAM), realizează monitorizează implementării Hotărârii Guvernului Nr.70 /2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual, cu accent pe asigurarea accesului elevilor cu dizabilități la programele de formare prin învățământ dual. Această activitate este realizată în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia

Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale Localitate:

Data:

Grupul-țintă: cadre didactice din cadrul Școlii profesionale din or. _____

1. Ce credeți Dvs. în general despre asigurarea accesului elevilor cu dizabilități la programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual,?

Cum apreciați această practică?

Dacă credeți că este o practică bună, argumentați de ce?

Dacă este o practică nu chiar bună, argumentați de ce?

2. În ce măsură instituțiile de ÎPT sunt pregătite pentru a face față nevoilor educaționale ale elevilor cu dizabilități?

Dacă este bine pregătită, argumentați.

Dacă nu este bine pregătită, care anume aspecte sunt mai puțin pregătite?

Ce ar trebui de întreprins pentru ca școlile de formare profesională tehnică prin învățământ dual să asigure nevoile educaționale ale copiilor cu dizabilități?

3. Dacă ne referim la elevii cu dizabilități, cum credeți cât de bine se simt în instituția Dvs.?

Cu ce probleme se confruntă (de învățare, de relație cu colegii, de infrastructură, etc.)? Ce măsuri ar trebui întreprinse pentru a schimba situația?

4. Ce credeți despre colaborarea existentă dintre Școala profesională tehnică prin învățământ dual și agenții economici?

În ce măsură Dvs sunteți pregătiți pentru a face față nevoilor educaționale ale elevilor cu dizabilități?

Care sunt problemele cu care vă confrunțați în această colaborare?

Ce ar trebui de făcut pentru a eficientiza colaborarea în vederea unei asistențe mai bune elevilor cu dizabilități?

5. În ce măsură în instituție, elevii cu dizabilități au acces la servicii de educație incluzivă (cadru didactic de sprijin), servicii psihopedagogice, psihologice etc.?

6. Ce servicii noi credeți că ar fi necesare la nivel de școală profesională tehnică prin învățământ dual pentru a satisface nevoile educaționale ale elevilor cu dizabilități?

Explicați.

7. Ce suport oferă MEC în procesul de incluziune educațională a elevilor cu dizabilități?

De ce suport suplimentar ați avea nevoie din partea MEC?

8. În școala Dvs. există un mecanism de monitorizare a progreselor elevilor cu dizabilități?

În ce constă acest mecanism?

Cu ce probleme vă confrunțați în procesul de monitorizare a progreselor elevilor cu dizabilități?

9. În ce măsură credeți că Școala profesională tehnică prin învățământ dual ajută elevii cu dizabilități să-și găsească un loc de muncă?

În ce măsură programul școlii corespunde nevoilor pieței muncii?

Ce ar trebui de schimbat în programul școlii pentru o mai bună incluziune în câmpul muncii a tinerilor cu dizabilități?

Lista codificată a participanților la discuțiile de tip focus grup

Cod participant	Gen	Vârsta	Stagiul de muncă	Funcția
Denumirea instituției				

Ghid de interviu semistructurat pentru elevii cu CES

Notă introductivă

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (AOPD) în parteneriat cu Asociația Obștească Parteneriatul Aachen - Moldova (AOPAM), realizează monitorizează implementării Hotărârii Guvernului Nr.70 /2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual, cu accent pe asigurarea accesului elevilor cu dizabilități la programele de formare prin învățământ dual. Această activitate este realizată în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia

Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale Localitate:

Data:

Grupul-țintă: elevi din cadrul Școala profesională din or. __

- 1. Cum ai ales școala profesională unde studiezi acum?**
- 2. Ce/cine te-a influențat/ajutat în alegerea școlii profesionale unde studiezi acum?**
- 3. Pentru ce profesie te pregătești?**
Cum ai ales-o?
Cine te-a ajutat să alegi această profesie?
- 4. Cum crezi de ce cunoștințe și abilități ai nevoie pentru a practica profesia aleasă?**
- 5. Ai beneficiat/ beneficiezi de careva servicii de educație incluzivă în cadrul instituției de învățământ sau înafara instituției? (la necesitate se va explica care sunt serviciile de educație incluzivă)**
Dacă da, cine a oferit/ oferă aceste servicii?
Cum au fost /sunt oferite serviciile?
Au fost/ sunt adaptate aceste servicii la necesităților tale?
- 6. În calitate de ucenic cu ce agent economic ați semnat contractul de ucenicie? Care sunt prevederile acestui contract? În ce măsură ești mulțumit de realizarea acestui contract?**
- 7. În ce măsură ești satisfăcut de salariul de ucenici**
- 8. Cum ai fost sprijinit/ajutat de către maestru-instructor din școală? Dar de maestru- instructor de producție?**
- 9. Cum crezi care sunt beneficiile programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual?**
- 10. Care sunt principalele bariere/dificultăți cu care te confrunți în cadrul școlii profesionale?**
- 11. Ce planifici să faci după absolvirea școlii profesionale?**
- 12. De ce suport ai avea nevoie pentru identificarea unui loc potrivit de muncă sau pentru continuarea studiilor după absolvirea școlii profesionale?**

13. De ce suport ai avea nevoie pentru a practica meseria pentru care te pregătești?
14. Ai încercat să stabilești vreo legătură cu vreun potențial angajator?
- Te-a ajutat cineva să identifici un loc de muncă? Dacă da, cum s-a întâmplat?
15. Ce servicii noi crezi că ar fi necesare la nivel de școală profesională tehnică prin învățământ dual pentru a satisface nevoile educaționale a tinerilor cu dizabilități?
16. În ce măsură crezi că Școala profesională tehnică prin învățământ dual vă ajută să vă găsiți un loc de muncă?
- În ce măsură programul școlii corespunde nevoilor pieței muncii?
- Ce ar trebui de schimbat în programul școlii pentru o mai bună incluziune în câmpul muncii a tinerilor cu dizabilități?
17. Ce profesie crezi că ai putea practica, ținând cont de abilitățile și interesele tale, dar și de cerințele pieței muncii?
18. Care sunt interesele, preocupările, temerile tale în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii după absolvirea instituției actuale de învățământ?
19. Cum crezi ce trebuie de schimbat în instituție astfel încât toți elevii să se simtă bine?

Lista codificată a participanților la interviu

Cod participant	Gen	Vârsta	Specialitatea	Anul de studii	Tipul de dizabilitate

Ghid de interviu semistructurat pentru părinții elevilor cu CES

Notă introductivă

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (AOPD) în parteneriat cu Asociația Obștească Parteneriatul Aachen - Moldova (AOPAM), realizează monitorizează implementării Hotărârii Guvernului Nr.70 /2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual, cu accent pe asigurarea accesului elevilor cu dizabilități la programele de formare prin învățământ dual. Această activitate este realizată în cadrul proiectului „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia

Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale

Localitate:

Data:

Grupul-țintă: părinți ai elevilor cu dizabilități din cadrul instituțiilor de ÎPT

1. Ce credeți în general despre incluziunea copilului Dvs în cadrul școlii de formare profesională tehnică prin învățământ dual?

Este oare aceasta o practică bună sau nu chiar bună?

Dacă credeți că este o practică bună, argumentați de ce?

Dacă este o practică nu chiar bună, argumentați de ce?

2. În ce măsură credeți că școala este pregătită pentru a face față nevoilor educaționale ale copilului Dvs?

Dacă este bine pregătită, argumentați.

Dacă nu este bine pregătită, care anume aspecte sunt mai puțin pregătite?

Ce ar trebui de întreprins pentru ca instituțiile de formare profesională tehnică prin învățământ dual să asigure nevoile educaționale ale copiilor cu dizabilități?

3. Dacă ne referim la copilul Dvs, cum credeți cât de bine se simte în instituție?

Cu ce probleme se confruntă (de învățare, de relație cu colegii, de infrastructură, etc.)?

Ce măsuri ar trebui întreprinse pentru a schimba situația?

4. Copilul Dvs sau Dvs. în calitate de reprezentant legal ați semnat contractul de ucenicie cu agentul economic? Ce prevede acest contract? Sunteți mulțumită/mulțumit de realizarea angajamentelor stipulate în contract? În școala în care învață copilul Dvs există servicii de educație incluzivă, asistență psihologică (la necesitate se explică)?

5. Ce servicii noi credeți că ar fi necesare la nivel de școală profesională tehnică pentru a satisface nevoile educaționale ale copilului Dvs.?

Explicați.

6. În ce măsură credeți că Școala ajută copilul Dvs. să-și găsească un loc de muncă?

În ce măsură programul școlii corespunde nevoilor pieței muncii?

Ce ar trebui de schimbat în programul școlii pentru o mai bună incluziune în câmpul muncii a tinerilor cu dizabilități?

7. Dvs. personal aveți nevoie de careva suport, consiliere pentru a vă sprijini copilul?

8. Credeți că profesia aleasă de către copilul Dvs., corespunde abilităților și intereselor sale?

Unde și cum considerați că ar putea fi angajat după studii?

9. De ce servicii de suport ar avea nevoie copilul Dvs. pentru a practica o meserie (adaptarea spațiului, asistență personală, dispozitive speciale etc.)?

10. Dar, care sunt interesele, preocupările, temerile copilului Dvs. în ceea ce privește continuarea studiilor?

11. Dar, care sunt interesele, preocupările, temerile copilului Dvs. în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii după absolvirea instituției actuale de învățământ?

12. Cum considerați Dvs. că ar trebui să fie asigurată legătura dintre școală, diferite servicii și piața muncii astfel, încât copilul Dvs. să poată să învețe și să se angajeze în câmpul muncii?

Cod participant	Gen	Vârsta	Ocupație	Tipul de dizabilitate a copilului

Ghid de interviu pentru discuția reprezentant ATOFM

Notă introductivă

Asociația Obștească „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova” (AOPD) în parteneriat cu Asociația Obștească Parteneriatul Aachen - Moldova (AOPAM), realizează monitorizează implementării Hotărârii Guvernului Nr.70 /2018 pentru aprobarea

Regulamentului cu privire la organizarea programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual, cu accent pe asigurarea accesului elevilor cu dizabilități la programele de formare prin învățământ dual. Această activitate este realizată în cadrul proiectul „Parteneriate locale și implicare națională pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” implementat de AOPD, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia

Răspunsurile primite la întrebările din cadrul discuției sunt strict confidențiale și urmează a fi utilizate doar în scopuri de analiză.

Date generale Localitate:

Data:

Grupul-țintă: agenți economici

1. Ce credeți în general despre incluziunea elevilor cu dizabilități în cadrul programelor de formare profesională tehnică prin învățământ dual?

Cum apreciați programele de formare profesională tehnică prin învățământ dual? Dacă credeți că sunt o practică bună/de succes, argumentați de ce? Dacă le considerați o practică nu chiar bună, argumentați de ce?

2. Cum credeți cât de bine se simt elevii cu dizabilități în instituția Dvs.?

Cu ce probleme se confruntă? Ce măsuri ar trebui întreprinse pentru a schimba situația?

3. De ce Dvs ca agent economic ați ales să colaborați cu Școala profesională tehnică?

4. În ce măsură ați reușit să accesibilizați spațiul de lucru pentru elevii cu dizabilități?

5. În ce măsură credeți că Școala profesională tehnică prin învățământ dual ajută elevii cu dizabilități să-și găsească un loc de muncă? În ce măsură programul școlii corespunde nevoilor pieței muncii? Ce ar trebui de schimbat în programul școlii pentru o mai bună incluziune în câmpul muncii a tinerilor cu dizabilități?

6. Ce credeți despre colaborarea existentă dintre DVS și Școala profesională tehnică prin învățământ dual? În ce măsură maiștrii-instructori în producție sunt pregătiți pentru a face față nevoilor educaționale ale elevilor cu dizabilități? Care sunt problemele cu care vă confrunțați în această colaborare? Ce ar trebui de făcut pentru a eficientiza colaborarea în vederea unei asistențe mai bune tinerilor cu dizabilități?

Lista codificată a participanților la interviu

Cod participant	Gen	Vârsta	Denumirea agentului economic

Chestionar de evaluare a accesibilității clădirii

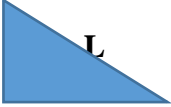
Instituția de învățământ _____

amplasată la adresa: _____

Latitudine (LAT): _____ (exemplu: 47.082049)

Longitudine (LONG): _____ (exemplu: 29.075920)

I. Drumuri

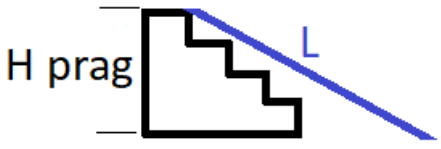
Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/ recomandări	Nr. foto
1	Drumul spre clădire este accesibil?			Drumul este din _____		
2	Există borduri la trecerile de pietoni sau la intrarea de pe carosabil pe trotuar?			Dacă da, înălțimea bordurii este de _____ cm		
3	Există rampe de acces la trecerile de pietoni? <i>Unghiul rampei se poate calcula automat la introducerea datelor în calculatorul on-line nr. 2 de la adresa</i> https://bit.ly/3315Abt			Dacă da, H _____ (înălțime) = _____ cm L _____ (lungime) = _____ cm unghiul rampei este de _____ % 		
4	Există pavaj tactil sau marcaj contrastant la intrarea de pe carosabil pe trotuar?					
5	Trotuarul spre clădire este accesibil? <i>(nu sunt deteriorări, găuri, prundiș, trepte, alte obstacole)</i>			Trotuarul este din _____		
6	Trotuarul dispune de pavaj tactil sau marcaj contrastant?					
7	Există parcare accesibilă în preajma clădirii? (3,5 m x 5 m)					
8	Există spațiu în preajma clădirii pentru amenajarea a cel puțin					

	unui loc de parcare pentru persoane cu dizabilități? <i>(1 loc de parcare=3,5mx5m)</i>					
9	Dacă există parcare, secțiunea de drum de la parcare până la intrarea în clădire este accesibilă? <i>(nu sunt deteriorări, găuri, prundiș, trepte, borduri, alte obstacole)</i>					

Concluzie I. Drumuri (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Drumurile spre clădire și elementele de drum sunt accesibile .
 2. Drumurile spre clădire și elementele de drum sunt inaccesibile, dar pot fi adaptate rezonabil .
- Drumurile spre clădire și elementele de drum sunt inaccesibile și nu pot fi adaptate rezonabil

II. Suprafețe înclinate și trepte

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Există trepte la intrarea în clădire?			Dacă da, numărul treptelor e ____		
2.	Sunt semnalate corespunzător treptele cu elemente contrastante și tactile?					
3.	Există rampe accesibile la intrarea în clădire? <i>$L_{rampa} = h_{prag} * 10$ (minim)</i>					
						
4.	Există trepte în interiorul clădirii la etajul unde sunt sălile de clasă?			Dacă da, numărul treptelor este ____		
5.	Sunt semnalate corespunzător treptele din interior cu elemente contrastante și tactile?					
6.	Dacă există trepte în interiorul clădirii la etajul unde sunt sălile de clasă, există și rampe accesibile sau ascensor? <i>$L_{rampa} = h_{prag} * 10$ (minim)</i>					

Concluzie II. Suprafețe înclinate și trepte (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Clădirea nu are trepte sau dispune de rampă/rampe accesibile și/sau ascensor .
2. Clădirea are trepte, nu dispune de rampă/rampe accesibile și/sau ascensor, dar poate fi adaptat rezonabil .

3. Clădirea are trepte, nu dispune de rampă/rampe accesibile și/sau ascensor și nu poate fi adaptat rezonabil .

III. Uși

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Ușa de la intrarea în clădire este accesibilă ($l = \min 90 \text{ cm}$, prag max 2,5 (1,4 cm fiecare parte a pragului))?					
2.	Dacă există uși interioare, acestea sunt accesibile ($l = \min 90 \text{ cm}$, prag max 2,5 (1,4 cm fiecare parte a pragului))?					
3.	Ușile de la intrare și în interiorul clădirii sunt dotate/marcate corespunzător cu semne contrastante și inscripții Braille?					
4.	La intrarea în clădire există turnichete sau bariere rotative?					

Concluzie III. Uși (bifați opțiunea corespunzătoare):

- Ușile clădirii sunt accesibile .
- Ușile clădirii sunt inaccesibile, dar pot fi adaptate rezonabil .
- Ușile clădirii sunt inaccesibile și nu pot fi adaptate rezonabil .

IV. Grup sanitar (WC)

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Există grup sanitar în clădire?					
2.	Dacă există grup sanitar în clădire, este acesta accesibil? (are dimensiunea de: - cameră de baie cu lavoar (chiuvetă) - $1,6 \times 2,2$; - cameră de baie fără lavoar - $1,2 \times 1,6$)					

3.	Este dotat grupul sanitar cu bare de suport și elemente de orientare vizuală?					
4.	Există grup sanitar în exteriorul clădirii?					
5.	Dacă există grup sanitar în exteriorul clădirii, este acesta accesibil? <i>(dimensiunea necesară este indicată în p.2)</i>					

Concluzie IV. Grup sanitar (bifați opțiunea corespunzătoare):

- Grupul sanitar este accesibil .
- Grupul sanitar este inaccesibil, dar poate fi adaptat rezonabil .
- Nu există grup sanitar, dar poate fi instalat un WC mobil accesibil .
- Grupul sanitar este inaccesibil și nu poate fi adaptat rezonabil .

V. Coridoare

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	Există coridor/coridoare pînă la sala unde se prestează serviciul public?					
2.	Dacă există coridor/coridoare, acestea sunt accesibile? <i>(lățime=min 1,2 m)</i>					
3.	Sunt marcate corespunzător coridoarele cu elemente contrastante și tactile?					

Concluzie V. Coridoare (bifați opțiunea corespunzătoare):

- Nu există coridor .
- Coridorul este accesibil .
- Coridorul este inaccesibil, dar poate fi adaptat rezonabil sau poate fi schimbată intrarea în clădire pentru a evita coridorul .
- Coridorul este inaccesibil și nu poate fi adaptat rezonabil .

VI. Sala de clasa

Nr.	Întrebarea	Da	Nu	Date de precizare	Comentarii/recomandări	Nr. foto
1.	În clădire există o sală de clasă accesibilă?					
2.	Dacă sala nu este accesibilă <i>(praguri, trepte, ghivece cu flori,</i>					

	<i>scaune fixate, turnichete etc.</i>), este posibilă adaptarea rezonabilă?					
3.	Sunt marcate corespunzător traseele din sală cu elemente contrastante și tactile?					

REZULTATUL EVALUĂRII (bifați opțiunea corespunzătoare):

1. Clădirea supusă evaluării este accesibilă .
2. Clădirea supusă evaluării este inaccesibilă, dar poate fi adaptată rezonabil .
3. Clădirea supusă evaluării este inaccesibilă și nu poate fi adaptată rezonabil .

Chişinău 2022